

ПИРОЖКОВ
Сергій Іванович — академік НАН України, віцепрезидент НАН України, голова Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України

ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ДОПОВІДЬ НАН УКРАЇНИ «УКРАЇНА ЯК ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ СУБ'ЄКТ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ»

Стенограма наукової доповіді на засіданні
Президії НАН України 17 березня 2021 року

На розгляд Президії НАН України представлено Національну доповідь «Україна як цивілізаційний суб'єкт історії та сучасності», яку було підготовлено фахівцями установ Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України. Автори Національної доповіді зробили спробу відповісти на питання, яким чином Україна може утвердитися як повноцінний суб'єкт світової цивілізаційної системи в нинішніх умовах гібридного світового порядку та геополітичної турбулентності. Комплексно вивчено історичні передумови, специфіку, чинники та проблеми, пов'язані з набуттям Україною цивілізаційної суб'єктності в сучасному світі. Докладно проаналізовано уявлення громадян України про ступінь самостійності держави в різних сферах внутрішньо- та зовнішньополітичної активності, а також ставлення міжнародних партнерів до суб'єктності України. Визначено перспективи цивілізаційної суб'єктності України у XXI ст. та окреслено шляхи її посилення в політичній, економічній, міжнародно-правовій і духовно-культурній сферах.

Шановний Анатолію Глібовичу!

Шановні члени Президії!

Секція суспільних і гуманітарних наук НАН України доручила мені представити на розгляд Президії НАН України чергову, 11-ту, Національну доповідь на тему «Україна як цивілізаційний суб'єкт історії та сучасності», присвячену 30-річчю незалежності нашої держави.

Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. остаточно підтвердив нову *геополітичну реальність* — виникнення на Сході Європи держави площею понад 600 тис. км² з населенням на той час понад 50 млн осіб. Поява нової незалежної країни спричинила ситуацію, коли досить розпливчате для багатьох держав світу поняття «Україна» почало набувати чітких і об'ємних рис. Щоправда, тоді, на початку 90-х років XX ст., воно асоціювалося здебільшого з ядерним потенціалом та Чорнобильською катастрофою.

Рис. 1. Київська Русь наприкінці X ст. Формування витоків суб'єктності України. Територіальна структура Київської Русі у складі племінних об'єднань. Трансформація племінних утворень у територіальні осередки ранньофеодальної держави — землі-князівства (автор карт, наведених на рис. 1–10, — науковий співробітник Інституту історії України НАН України доктор географічних наук Р.І. Сосса)

З перших днів незалежності Україні доводилося паралельно вирішувати принаймні два стратегічно важливих завдання. З одного боку, потрібно було розбудовувати справді *суверенну національну державу*, а з іншого — долучатися до різних *міжнародних об'єднань*, які суттєво впливають на сучасні міждержавні відносини у світі. Розв'язання цих завдань супроводжувалося дією об'єктивних чинників глобального рівня та тенденціями сучасного

Рис. 2. Київська Русь у другій половині XI ст. — першій половині XII ст. Початок процесів державотворення, економічний і культурний розвиток окремих земель, міст, формування регіональних ринків. Зміцнення міжнародного авторитету, дієва участь у міждержавних стосунках. Київський літописець уперше вживає слово «Україна» для опису степового прикордоння від Переяслава на сході до Галичини на заході (1187–1189 рр.). Монгольська навала на Київську Русь — захоплення Києва (1240 р.)

суспільного розвитку і одночасно залежало від збалансованості та взаємозв'язку внутрішньої і зовнішньої політики України.

Досить тривалий час Україну сприймали у світі як *частину окремих імперських формувань*: Речі Посполитої, Австро-Угорської, Російської, Османської, а пізніше Радянської імперій. Проте сама Україна для закордонних держав у багатьох аспектах залишалася *terra incognita*.

Рис. 3. Галицько-Волинська держава на сер. XIII ст. Становлення західного центру давньоруських земель, забезпечення безперервності розвитку традицій самостійного державного життя на українських землях. Поширення західноєвропейських культурних впливів, вибір місцевою елітою європейської орієнтації. Претензії на землі Русі західних сусідів та Золотої Орди

Сьогодні інтерес до України як суб'єкта світового співтовариства перейшов до іншої площини. Структурні шоки в геополітичній, соціокультурній, безпековій архітектоніці східноєвропейського простору з їх епіцентром в Україні гостро поставили на порядок денний питання *державної політики національної безпеки та суверенітету*. А тому саме зараз варто зосередити увагу на осмисленні *цивілізаційної суб'єктності України* і віднайти відповіді на такі запитання: з яким потенціалом матеріальних і духовних цінностей вона репрезентує себе у геополітичному просторі? які цивілізаційні ідеї та проекти втілює в життя і пропонує світові? чи відбулася наша країна як суб'єкт історії та сучасності?

Важливим завданням для авторів Національної доповіді було визначити, наскільки коректним і продуктивним є саме поняття *ци-*

вілізаційна суб'єктність України. Ми вважаємо, що такий акцент дозволяє констатувати самостійність нашої країни у цивілізаційному вимірі і водночас актуалізує входження в системи *колективної цивілізаційної суб'єктності*, враховуючи національні інтереси України.

Отже, цивілізаційним суб'єктом історії та сучасності можна назвати країну, поступ якої зумовлений переважно *внутрішніми, а не зовнішніми чинниками*. Цілком очевидно, що будь-яка країна в будь-який момент часу не може бути абсолютним об'єктом чи абсолютним суб'єктом, проте завжди можна спостерігати домінують першого або другого, а також рух від першого до другого чи навпаки.

Таким чином міру буття країни в якості суб'єкта історії та сучасності можна визначити як ключове поняття — *суб'єктність*. Ця міра не може бути раз і назавжди даною, вона є

Рис. 4. Українські землі у складі Великого князівства Литовського, середина XV ст. Геополітичні протистояння у Східній Європі. Автономний статус князівств на українських землях. Уніфікація державного устрою Великого князівства Литовського, ліквідація удільних князівств і перетворення їх на провінції Литви. Посилення змагань між Москвою і Литвою за українські землі і за право бути центром «збирання руських земель»

динамічною характеристикою, її можна як набути, так і втратити, за неї потрібно боротися або, точніше, її потрібно постійно створювати. Суб'єктність — це стан розвитку країни, коли вона сама творить свою цивілізаційну долю, обирає ідентичність і партнерів, формується як суб'єктність усього суспільства, народу, а не тієї чи іншої партії, тим більше олігархічних груп, кланів та їхніх політичних маріонеток. *Народ є джерелом не лише влади в країні, а й її суб'єктності.*

При цьому потрібно усвідомлювати відмінність понять «незалежність країни» та «суб'єктність країни». Поняття «незалежність» окреслює насамперед політичні та правові аспекти буття країни як суверенної держави, а «суб'єктність» — загальноцивілізаційні аспекти. Це має не лише теоретичне, а й глибоке практичне значення, оскільки ті, хто у своєму

мисленні та у своїх діях не відрізняє незалежність і суб'єктність, рано чи пізно втрачають і перше, і друге.

Можна виділити такі етапи розвитку цивілізаційної суб'єктності країни:

1) започаткування спільного геокультурного простору (взаємодія племен і народностей, які мають свої території, антропологічні та культурні особливості); розвиток геокультурної спільноти;

2) становлення національної культури, спільних світоглядних цінностей та ідентичності; розвиток духовно-культурної суб'єктності;

3) формування політичної нації та її еліти; розвиток політичної та економічної суб'єктності;

4) становлення незалежної модерної держави; розвиток економічного, геополітичного

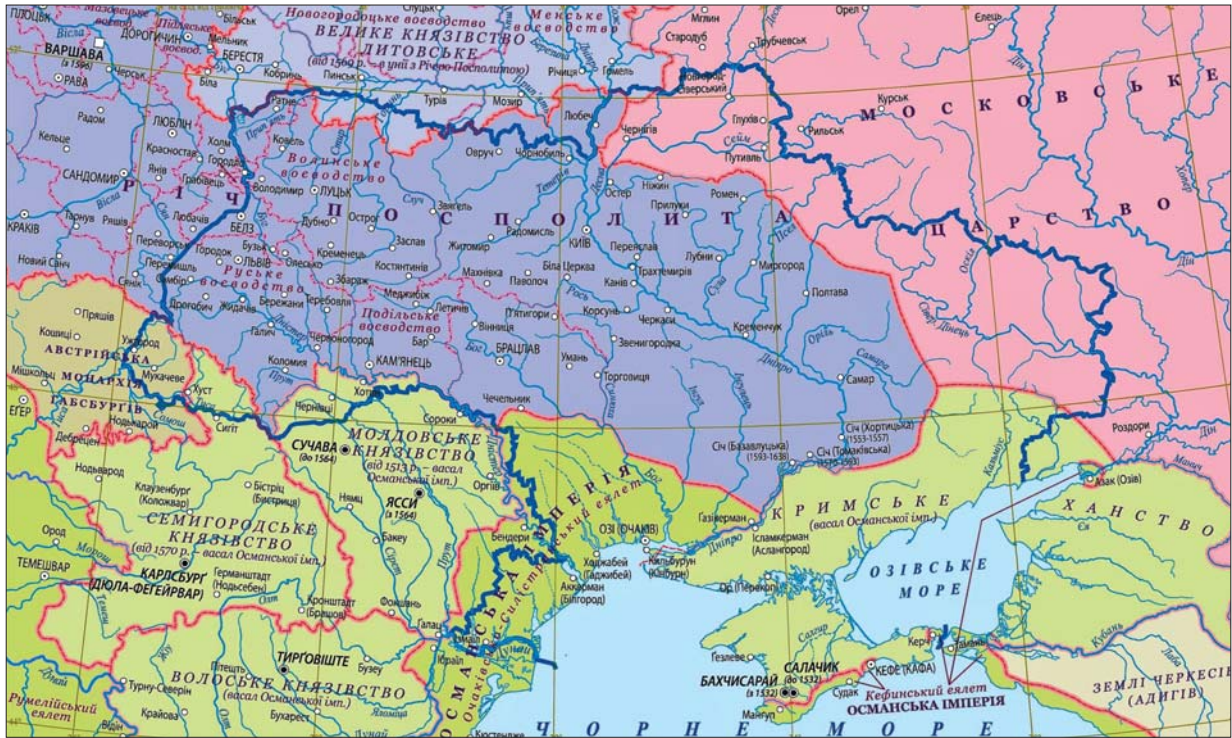

Рис. 5. Українські землі у складі Речі Посполитої наприкінці XVI ст. Створення потенційної загрози існуванню української етнічної спільноти в ході колонізації українців. Колонізація земель та введення повинностей для селян. Перетворення козацтва на військову силу, здатну охороняти міста-фортеці і протистояти польському й турецько-татарському натиску. Церковні протистояння

ного, духовно-культурного, військово-політичного й науково-технологічного вимірів суб'єктності, які разом становлять цивілізаційну суб'єктність.

Важливо підкреслити, що соціокультурна сцена буття українства як суб'єкта європейської та світової історії здавна визначалася межовим, а точніше фронтирним становищем, яке часто-густо проявлялося і сприймалося як **цивілізаційне перехрестя**. Добровільні чи примусові взаємообміни у *контактних зонах* — а такою зоною на різних історичних етапах була практично вся територія України — збагачували мешканців неоціненним досвідом культурного взаємосприйняття.

На цій основі формувалися **ментальні основи українського буття**, які, увібравши в себе цивілізаційні здобутки кількох культур, сформували відповідні культурні архетипи і

поведінкові патерни. Проте на міжцивілізаційних стиках утворювалися і *зони напруги*, ареали підвищеної конфліктності. Адже незаперечним є той факт, що теракти, військові, релігійні конфлікти та інші прояви просторового екстремізму, аж до найбільших трагедій XX ст. — світових війн мають виразне «прикордонне» обличчя.

Унікальність українського досвіду полягає в тому, що кордони тут упродовж століть були значною мірою *умовними*, і роль українців у вибудові їхньої конфігурації виявлялася, як правило, мінімальною. Слабо освоєні території часто опинялися в орбіті впливу більш сильних сусідів, надовго потрапляли в залежність від них. Проте особливий *фронтирний*, чи *межовий*, тип української самосвідомості був сформований не тільки і не стільки геополітичними впливами чи інтеграційними за-

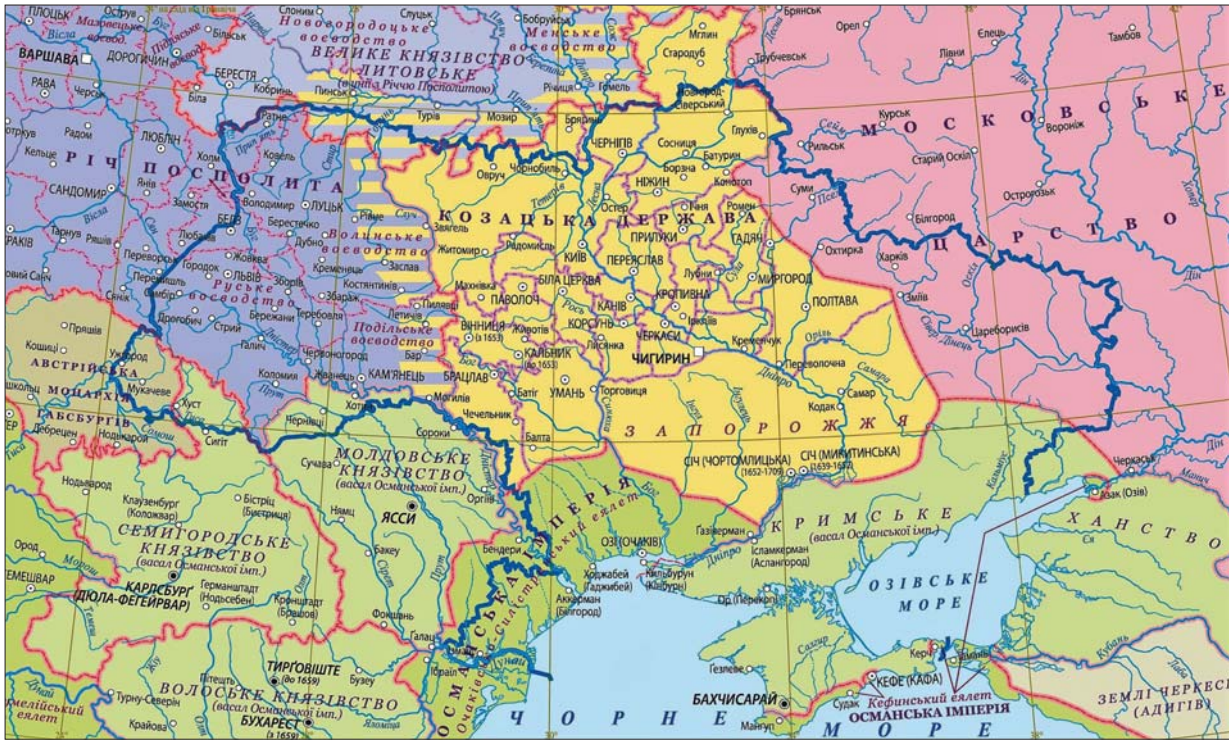

Рис. 6. Козацька держава, середина XVII ст. Становлення козацького політичного автономізму, орієнтація на суверенітет і український республіканізм. Поява на політичній карті Європи української козацької держави — Гетьманщини (1648 р.), яка базувалася на принципах демократизму політичного устрою та соціальної організації. Європейський рівень військової справи та дипломатії. Політичний та адміністративно-територіальний устрій Війська Запорозького. Відносини Б. Хмельницького з Московською державою. Порушення територіальної цілісності Гетьманщини

ходами держав-метрополій, скільки **специфічності соціальної стратифікації, особливостями освоєння територій, релігійними та міжетнічними протистояннями**. З огляду на те, що через живий соціальний організм неодноразово проходили чіткі розмежувальні лінії, аналіз причин їх виникнення та ймовірних наслідків зумовлює нагальну потребу в дослідженні територіальних проблем України в *історичній ретроспективі*, осмисленні шляхів формування кордонів і соціальних меж, закономірностей розвитку просторових трансформацій і деформацій.

У результаті історичного розвитку античні і середньовічні означення, які застосовувалися до нинішньої території України, — *Скіфія, Велика Скіфія, Кіммерія, Роксоланія, Сарматія, Рутенія, Русь* тощо — були органічно поєднані

у назві **Україна**, яка вперше з'явилася у 1187 р. в Київському літописі на позначення *степового прикордоння* від Переяслава на сході до Галичини на заході (рис. 1–7).

Різноманітні гілки й пагони зі стовбура *давньої Русі* проросли у низці державних проєктів: Велике князівство Литовське, Річ Посполита, Україна-Гетьманщина, а якоюсь мірою (з огляду на солідну частку слов'янського населення) навіть у Кримському ханстві та інших порубіжних державах і державних утвореннях. У цьому світлі проблема української суб'єктності була пов'язана не лише з різнобарвним і мозаїчним географічним та культурним ландшафтом, а й з піднесеннями та спадами національної екзистенції, які привели до формування своєрідних *культурно-цивілізаційних обрисів українства*.

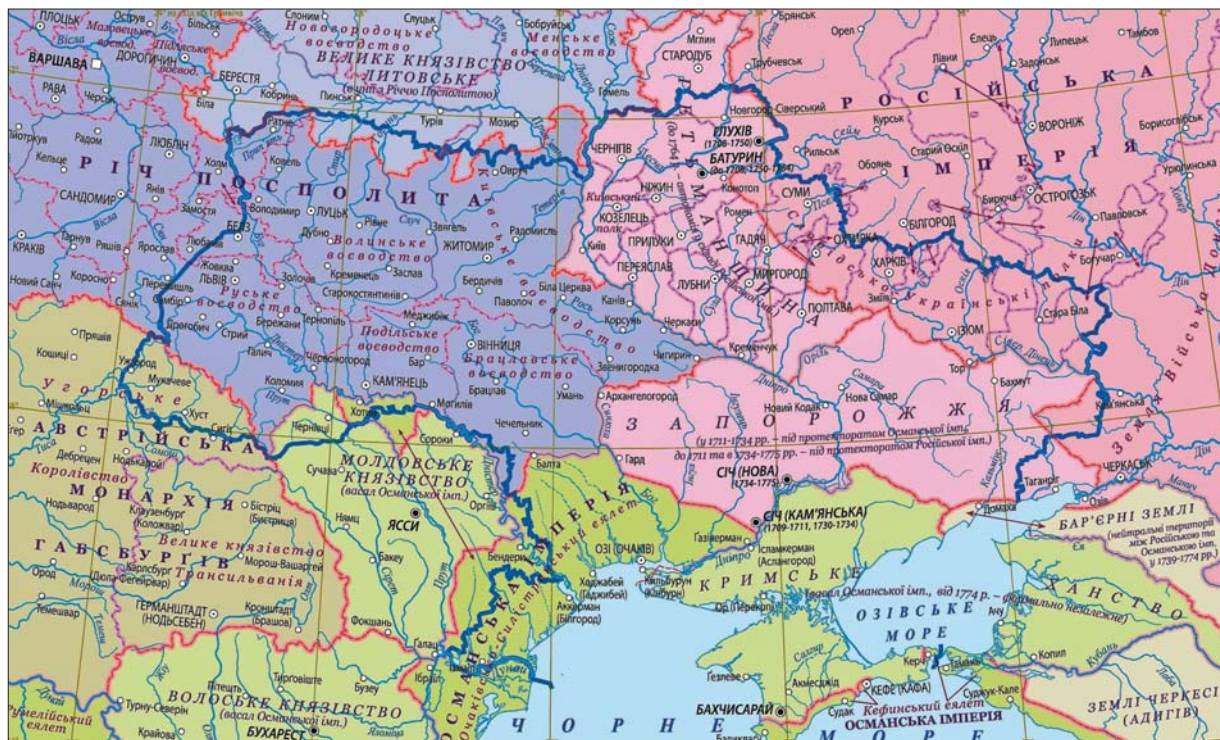

Рис. 7. Гетьманщина в середині XVIII ст. Автономія Гетьманщини і Слобожанщини. Посилення наступу царизму на державно-правові інститути Гетьманщини. Поділи Речі Посполитої та українські землі. Ліквідація Російською імперією Гетьманщини та її суб'єктності

Розбалансований, а в чомусь навіть розірваний темпоритм національної історії, яка протягом різних періодів, етапів та епох зазнавала тяжіння кількох цивілізаційних комплексів, перманентно актуалізував проблему *ідентичності*. Для розуміння українського проекту як цілісності величезної ваги набуває історичний погляд на національну ідентичність — не стільки як на суму притаманних певному соціуму усталених ознак, скільки як *на процес набуття українцями здатності до «самовиявлення» і самоідентифікації, формування і відстоювання національної суб'єктності*.

Оцінка геополітичних впливів, що спричинили формування в прикордонних соціумах проявів *роздвоєних ментальностей та ідентичностей*, є відправною точкою для розуміння *контroversійних процесів* та змін в українській історії. Відтак маємо «вічні» пошуки об'єднавчих, консенсусних ідеалів, які волею-

неволею спиралися на відмінні цивілізаційні патерни. З такої перспективи суб'єктність українства часто-густо лишалася «в собі», тобто проектувалася в увійній, футуристичній або, навпаки, ретроспективній площині, що виразно проступало на горизонті рефлексій і концептуальних пропозицій суспільно-політичного й історичного письма.

Натомість у переломні історичні епохи та знакові періоди «виношувана» українська суб'єктність з фантастичною швидкістю набувала реальних обрисів і перетворювалася на проекти «для себе». Йдеться передусім про великі національні революції середини XVII ст. і 1917–1921 рр., які нині сприймаємо як очевидні *точки біфуркації*.

Змагання, перехрещування, взаємодія, співбуття відмінних цивілізаційних орбіт спричинялися до потужних соціокультурних колізій і навіть розломів у національній

Рис. 8. Українські землі у складі Російської імперії в середині XIX ст. Централізація управління та територіальні переділи. Зміни співвідношення сил на геополітичній арені та пошуки українцями свого місця в міжнародному устрої. Формування суб'єктності та моделювання ідентичності в українському інтелектуальному просторі. Обґрунтування самодостатності українського історичного процесу, розвиток відповідного суспільно-політичного руху

історії, як-от *великого монголо-татарського спустошення* першої половини XIII ст., *унійних змагань* кінця XVI ст., феєрії впливів і запозичень, на перехресті яких зародилося *козацтво*. Невипадково у ранньомодерну добу українська суб'єктність здебільшого маркувалася і пов'язувалася з буттям «козацької нації».

Суб'єктність українства після ліквідації *Гетьманщини* (1764–1780 рр.) змагалася протягом «довгого XIX ст.» не тільки з відмінними цивілізаційними орієнтаціями і культурними архетипами, а й з домінуючими стереотипами суспільно-політичної та історичної думки. Одночасно розгорталася засвоєння парадигмальних взірців європейського соціалізму, лібералізму, анархізму, консерватизму, довкола яких відбувалося формування української політичної нації (рис. 8).

Таким чином, політичне українство на зламі XIX–XX ст. зі стадії «виношування» ідей і концептів поступово перейшло до етапу формування і висунення *власних проєктів*, у яких Україна репрезентувалася як *національний і державний суб'єкт* на уявній мапі тодішнього світоустрою.

Перша світова війна кардинально перекроїла світ і створила можливості для змагання за державну суб'єктність низки європейських націй, зокрема українців (рис. 9).

XX, «довге», століття для України перетворилося на час *штучного стримування державотворення та суб'єктивізації української нації*, що здійснювали державні утворення, до складу яких входили українці (рис. 10).

Про суб'єктність України і навіть самоосмислення українського проєкту в межах СРСР мови не велося. Наприкінці радянської доби в

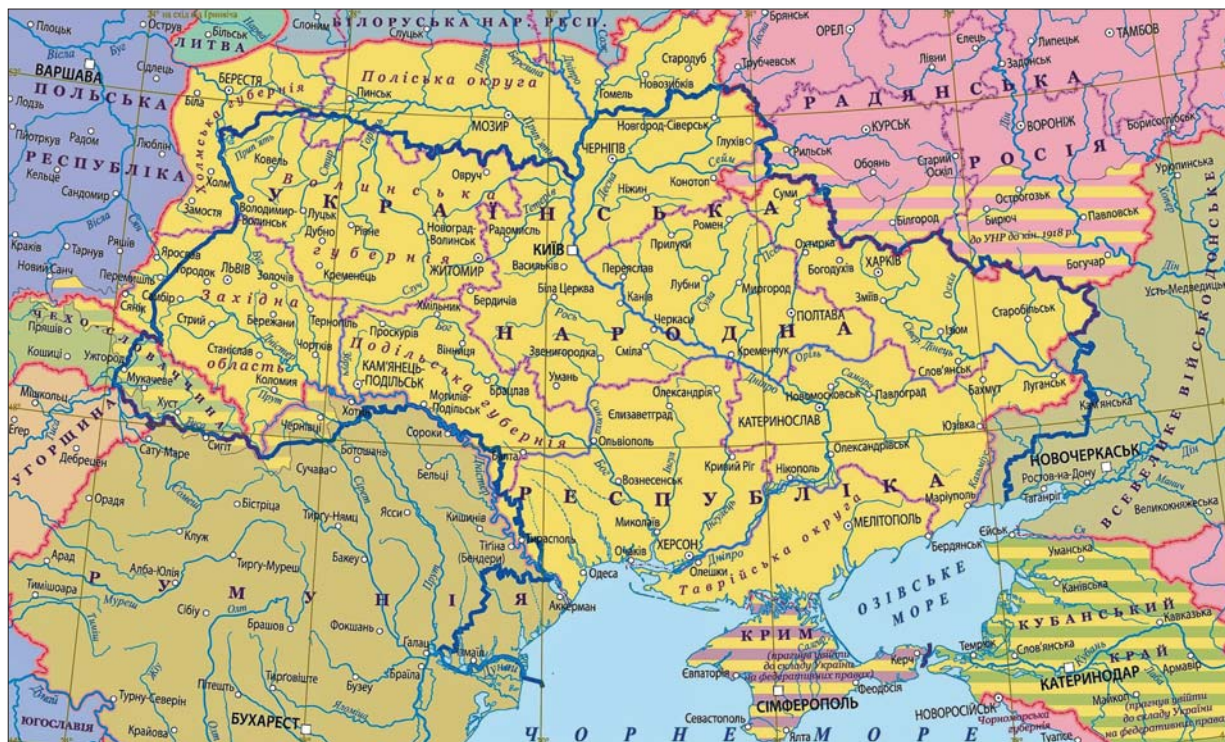

Рис. 9. Українська Народна Республіка на початку 1919 р. Перша світова війна і моделі розв'язання «українського питання». Крах імперської системи і піднесення українського національного руху. Українська революція 1917–1920 рр. Відновлення української суб'єктності, формування української державності у вигляді УНР. Посилення державотворчих традицій українського народу, створення умов для національно-культурного розвитку

масовій свідомості українців *імперське політичне мислення* майже витіснило образ самостійної України.

Українська радянська соціалістична республіка була формою демографічного існування української нації, однак не давала можливості для виявлення її справжньої цивілізаційної суб'єктності. Унітарна УРСР була інституційним фасадом комуністичного авторитаризму, який узурпував конституційно проголошуваний суверенітет українського народу.

На етапі розпаду радянської імперії та вступу УРСР на шлях *посттоталітарного транзиту* постало завдання *фактичної суб'єктивізації України* та українців, створення відповідного викликам часу українського цивілізаційного проєкту та його адекватної інституційної розбудови.

Суб'єктність країни — це здатність реалізувати власні національні інтереси і заради цього мати можливість впливати на інших,

а не бути лише об'єктом впливу. Проте суб'єктність — це ще й здатність до незалежності та свободи, спроможність бути собою, розвиватися, розгорнути свої приховані потенції.

При цьому маємо внутрішню суперечність суб'єктності країн, адже деякі з них більшою мірою налаштовані впливати на сусідів і навіть підкоряти їх, а інші — розвивати свій потенціал і якщо впливати, то не військово-політичними чи навіть дипломатичними засобами, а економічними, технічними та духовно-культурними здобутками.

Перші країни орієнтовані на *авторитарну (імперську) суб'єктність*, яка з необхідністю означає експансію за свої межі та амбіції щодо створення наднаціональних угруповань у різних модифікаціях і, відповідно, авторитаризм, який з часом може переходити в тоталітаризм, а другі — на *гуманістичну суб'єктність*, що означає зосередженість на іманентному *інно-*

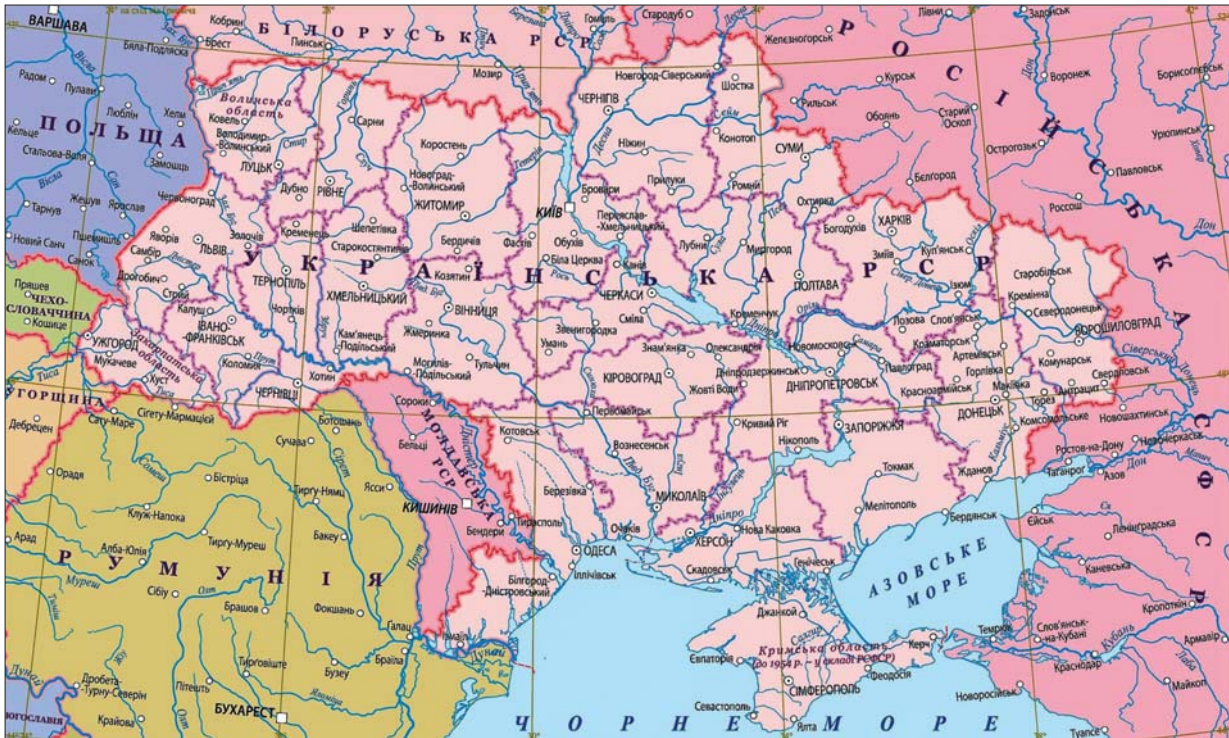

Рис. 10. Українська Радянська Соціалістична Республіка у другій половині ХХ ст. Відновлення елементів суб'єктності України у повоєнний час. Членство в ООН. Реорганізація територіальної системи, остаточне оформлення конфігурації кордонів. Розбалансування системи управління, криза радянської політичної системи. Розпад СРСР. Набуття незалежності та нові виклики цивілізаційній суб'єктності України

ваційному розвитку і при цьому відкритість до світу, яка проявляється у практиках демократії.

Протягом 90-х років ХХ ст. в Україні був вибудований *унітарний устрій* на засадах жорсткої централізації. Це було стабілізуючим чинником під час політичних криз та періодів соціальної нестабільності. Попри те, що федералізм чи унітаризм як такий не є ні добрим, ні поганим, з початку 1990-х років склалася ситуація, коли саме *федералістські ідеї* Росія використовувала для обмеження державного суверенітету України та втручання в її внутрішні справи, а «федералізація» Криму та Донбасу була проміжною ланкою для російської збройної агресії. Наразі унітаризм є інструментом зміцнення української державності та збереження її територіальної цілісності.

Водночас виникла ситуація, коли єдність у країні великою мірою стала залежною від жорсткості та дієздатності управлінської вертика-

лі, що призвело до накопичення прихованих диспропорцій і конфліктів. Іншими словами, унітаризм без проведення *адміністративно-територіальної реформи* спричинив поглиблення регіональних диспропорцій та посилив напругу у відносинах по лінії центр–регіони. Саме зволікання з проведенням цієї реформи й полегшило Росії розігрування «федералістської карти» від 2014 р. і дотепер.

Реформа, спрямована на децентралізацію, яка почала практично реалізовуватися з 2015 р., потенційно може поліпшити керованість у країні. Втім, вона також висуває нові виклики, зокрема необхідність забезпечення дієздатності об'єднаних територіальних громад (ОТГ) — кадрового, фахового, управлінського, економічного. А перед державною бюрократією та політичними елітами з не меншою гостротою постає проблема набуття вміння керувати децентралізованою унітарною державою.

Рис. 11. Значення індексу державної суб'єктності України в різних електоральних групах

Цивілізаційна суб'єктність країни потребує такого рівня розвитку особистості та її ідентичності, який окреслював би цивілізаційні межі, породжував, зберігав і розвивав *локальну* самостійність на основі спільних цінностей. При цьому потрібна *універсальна* повага до людської особистості як глобальної міжцивілізаційної цінності.

Як засвідчило репрезентативне для України моніторингове опитування, проведене в 2020 р. Інститутом соціології НАН України, більшість українців вважають свою державу *недостатньо самостійною в її діях та рішеннях*. Цей висновок підтвердився і при вимірюванні *індексу державної суб'єктності України*: для дорослого населення країни в цілому його значення становить 39,6 балів. Це суттєво нижче умовного нуля (45 балів), вище якого знаходяться позитивні значення індексу (рис. 11).

Незважаючи на те, що переважна більшість населення високо оцінює важливість для себе державної незалежності і демократичного розвитку України, у масовій свідомості дуже поширеним є *дисонанс між високою оцінкою важливості державної незалежності і низькою оцінкою її втілення в практику функціонування держави* (самостійності в політичних рішеннях та діях).

При всіх суттєвих відмінностях між соціальними групами і категоріями населення їх об'єднує переважно *негативна оцінка можливості здійснення самостійної політики українською державою після 30 років незалеж-*

ності (рис. 12). На жаль, сьогодні людей в їхньому ставленні до держави та її суб'єктності *об'єднує низький матеріальний рівень життя*. Подолання бідності, поліпшення матеріального стану українських сімей надалі буде сприяти поступовому підвищенню оцінок державної суб'єктності.

Країні, для того щоб стати повноцінним суб'єктом міжнародної політики та цивілізованого життя, керуватися внутрішніми чинниками, а не підпадати під зовнішні впливи, вочевидь, потрібно звернути увагу на те, що спочатку *суб'єктність мають отримати її громадяни*. Соціологічні дослідження свідчать, що з 2013 по 2020 р. серед українців посилюється відчуття себе громадянами України — з 50,6 до 61,8% відповідно (рис. 13).

При цьому кожен громадянин має відчувати себе суб'єктом політичного, економічного, державного життя і врешті-решт керманічем власної долі. Саме тому першочерговим завданням влади має стати *сприяння розвитку громадянського суспільства*, яке, доповнивши державу та наповнивши її змістом, надасть імпульс суб'єктному становленню України в зовнішній політиці, дасть змогу реалізувати національні інтереси.

Специфіка набуття Україною цивілізаційної суб'єктності в сучасному світі пов'язана з його *глобалізованістю*. Особливо це позначається на країнах, які перебувають на перехресті цивілізацій і корегують геополітичні вектори. Україна є саме такою країною, тому сьогодні

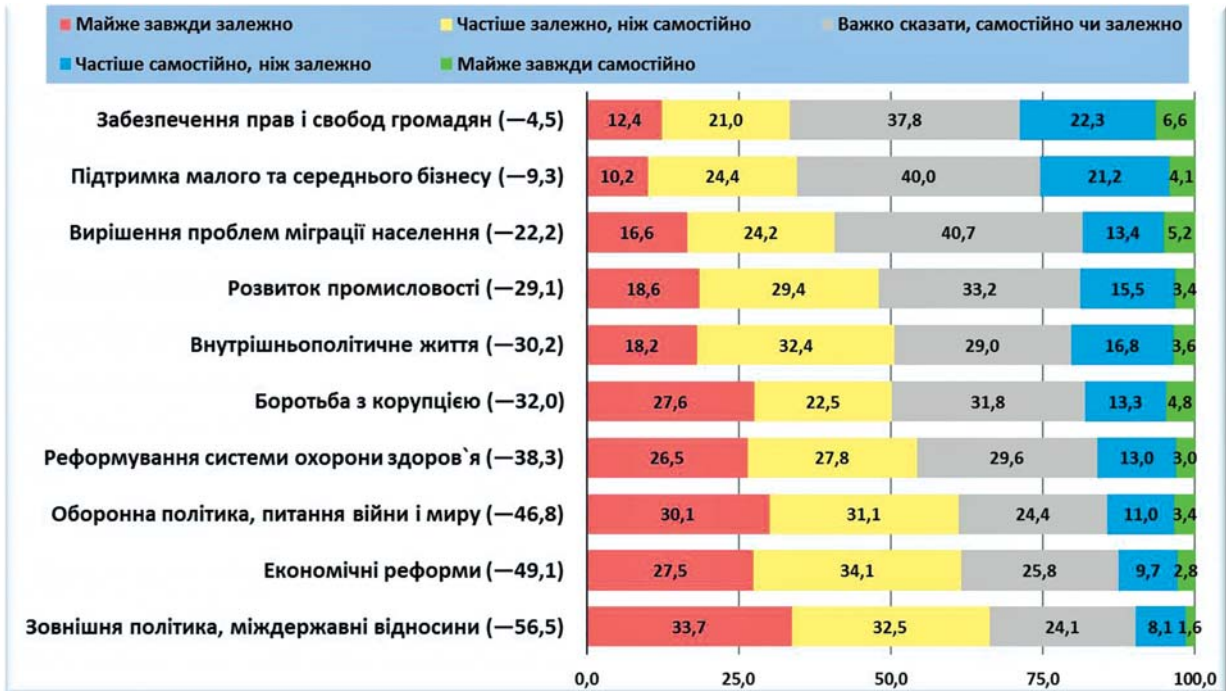

Рис. 12. Оцінка респондентами самостійності політики України за різними напрямками, %

Рис. 13. Соціально-політична ідентичність респондентів у 2013 та 2020 р., %

потрібен аналіз змін національних інтересів навіть віддалених партнерів і конкурентів, не кажучи вже про країни, що розташовані поруч.

Звісно, у XXI ст. можна говорити і про *колективну суб'єктність*, коли країна вступає в союз з іншими державами для захисту національних інтересів та забезпечення своєї цивілізаційної суб'єктності (наприклад, Євросоюз). Однак Україна повинна входити в

будь-яку систему «колективної суб'єктності» з повним урахуванням своїх національних інтересів — не як придаток чи орган, а як окремий цивілізаційний організм, самодостатня цілісність.

У розвитку суб'єктності Україні слід розраховувати передусім на власні сили та потенції, зосередитися на побудові та втіленні власного *цивілізаційного проекту*. Для цього потрібна

консолідація суспільства всередині країни та розвиток проривних напрямів фундаментальної науки, а також розроблення на цій основі оригінальних технологій. Це знову і знову актуалізує значення Національної академії наук України та принципову необхідність посилення її державного супроводу.

На шляху демократичного будівництва цивілізаційна суб'єктність України може бути утверджена значною мірою завдяки зміцненню соціальних інститутів, виробленню та прийняттю правил гри, яких дотримуватиметься кожен громадянин у нашому суспільстві. Втратити суб'єктність та перетворитися на *failed state* дуже легко. Однак, щоб розвинути суб'єктність, Україні потрібно попередньо досягти *національного консенсусу щодо стратегій розвитку*.

Пандемія коронавірусу з початку 2020 р. завдала удару по чотирьох європейських свободах: свободі пересування товарів, капіталів, робочої сили і послуг. Карантинні заходи паралізували спільний ринок ЄС. Євросоюз фактично опинився перед викликами ренаціоналізації внутрішньої політики країн-членів. Це є нагодою для України *повноцінно відновити свою суб'єктність у відносинах з ЄС та наполягати на пошуку симетричного варіанту торговельних преференцій*, які можуть відкрити шляхи до відновлення економіки України після пандемії шляхом реіндустріалізації, а не тільки перетворення України на велику аграрну державу.

Переконливою ознакою утвердження нової цивілізаційної суб'єктності України має стати її поступове входження до євроатлантичних структур з чітким урахуванням національних інтересів нашої країни. Це завдання вкрай актуальне у зв'язку, з одного боку, зі спробами Російської Федерації силоміць утримати Україну в євразійському просторі, а з іншого — з *консервацією її міжцивілізаційного розташування*, яке збільшує амплітуду цивілізаційної невизначеності. У цьому сенсі одним з варіантів утвердження суб'єктності України може бути набуття нею статусу *впливового регіонального геополітичного центру*. Збереження наявного стану речей загрожує ще більшим утвердженням образу України як «розколотої цивілізації», що заохочуватиме подальшу боротьбу за неї між лідерами протилежних цивілізацій, і закріпленням за нею статусу об'єкта, а не суб'єкта глобальної геополітики.

Успіх України в утвердженні себе самодостатнім цивілізаційним суб'єктом сучасного світу в кінцевому підсумку визначатиметься волею політичної, економічної й інтелектуальної еліти, більше того, волею громадян нашого суспільства, бажанням змінити себе, набутти тих психологічних і світоглядних рис, що є запорукою соціально-економічного, духовного і політичного прогресу, смислом якого кінець кінцем є гідне життя й самореалізація людини.

Дякую за увагу!

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик

Serhii I. Pyrozhev

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7539-0248>

Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine

ABOUT THE NATIONAL REPORT OF THE NAS OF UKRAINE
“UKRAINE AS A CIVILIZATIONAL SUBJECT OF HISTORY AND MODERNITY”

Transcript of scientific report at the meeting of the Presidium of the NAS of Ukraine, March, 17, 2021

The National Report “Ukraine as a Civilizational Subject of History and Modernity”, which was prepared by specialists of the institutions of the Section of Social Sciences and Humanities of the NAS of Ukraine, was presented to the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine for consideration. The authors of the National Report tried to answer the question of how Ukraine can establish itself as a full-fledged subject of the world civilization system in the current conditions of a hybrid world order and geopolitical turbulence. The historical preconditions, specifics, factors and problems connected with the acquisition of Ukraine’s civilizational subjectivity in the modern world are comprehensively studied. The perception of the citizens of Ukraine about the degree of independence of the state in various spheres of domestic and foreign policy, as well as the attitude of international partners to the subjectivity of Ukraine is analyzed in detail. The prospects of the civilizational subjectivity of Ukraine in the XXI century are determined, and ways to strengthen it in the political, economic, international legal and spiritual and cultural spheres are outlined.

Keywords: civilizational subject, civilizational object, Ukraine, subjectivity.